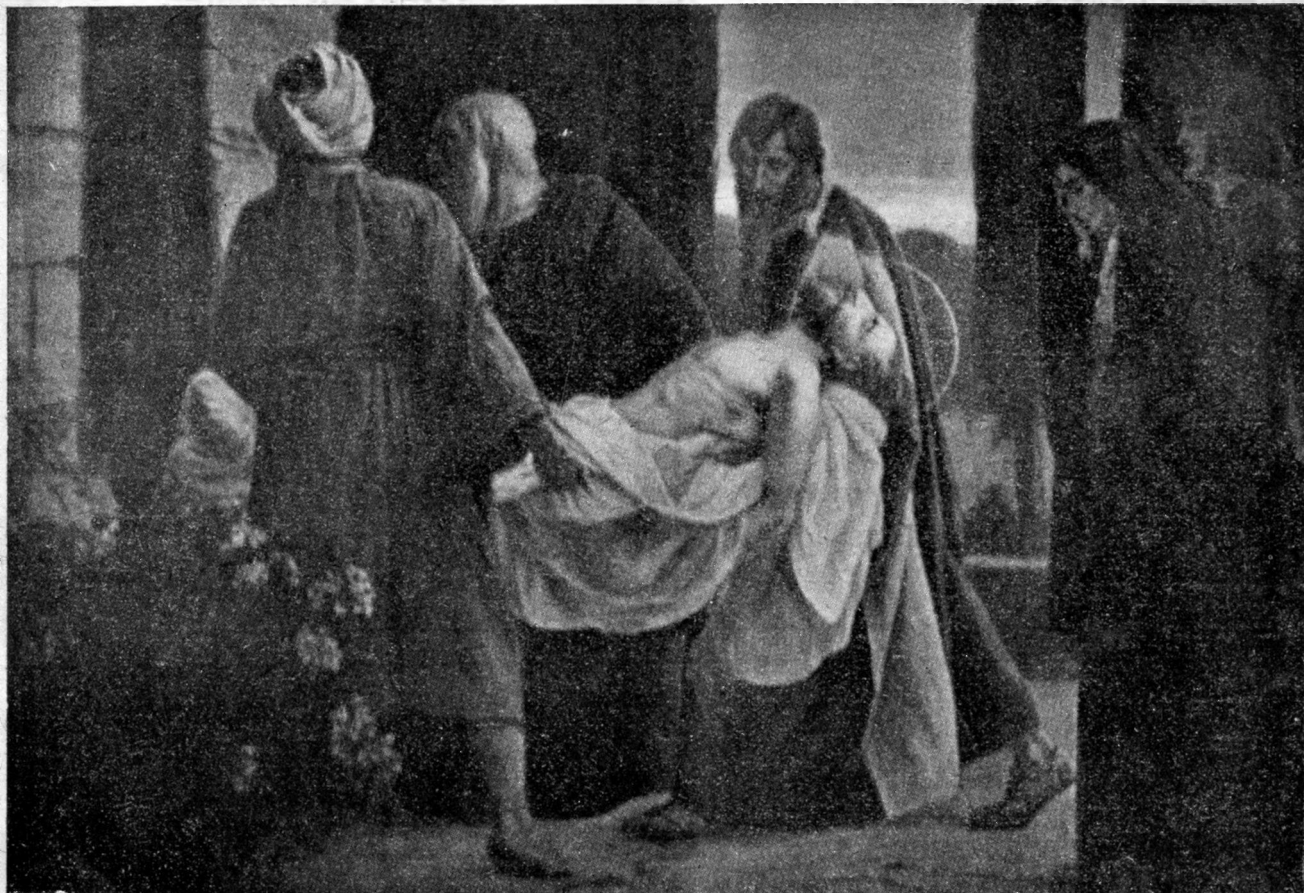

EVOLUȚIA

REVISTĂ PENTRU LITERATURĂ, ARTĂ, ȘTIINȚĂ.

LEINWEBER: Inmormântarea Domnului.

CUPRINSUL:

<i>G. Bogdan Duică</i> :	Acum două sute ani.	<i>Emil Isac</i> :	Ardealul.
<i>Zaharie Bârsan</i> :	Inchinare	<i>T. Murășan</i> :	Jertfa.
<i>Dr. Elie Dăianu</i> :	Predica predicilor	<i>Octavian Prie</i> :	Acasă.
<i>Al. Ciura</i> :	Habsburgul cel din urmă	<i>G. Talaz</i> :	Copiii.
<i>Ecaterina Pitiș</i> :	Icoană.	<i>Septimiu Popa</i> :	† Virginia Dr. Bașiota
<i>I. Agârbiceanu</i> :	Invierea morților.	<i>Ovidiu Hulea</i> :	Inviere.

Cronică. — Ilustrații.

Prețul 5 Lei.

ALBINA

INSTITUT DE CREDIT ȘI ECONOMII.
— CENTRALA SIBIIU. —

FILIALE:

Brașov, București, Cluj, Me-
diaș, Diciosănmărtin, Târgul-
Mures, Lugoj și Timișoara.

Capital social deplin vărsat
25.000 Lei.

Fonduri și depuneri:
220 milioane Lei.

Cel mai vechiu și cel mai solid insti-
tut financiar din Ardeal. Fondat la 1872

Banca Centrala

pentru Industrie și Comerț
S. A. :: Sediul central Cluj.

CAPITAL: LEI 50.000,000
REZERSE: LEI 16.000,000

FILIALE:

Existente: Arad, Alba-
Iulia, Hațeg, Oradea-
Mare, Sibiu și Turda.
In înființare: Timișoara.

Primește:

Depuneri spre fructificare
pe Libele și în Cont Curent, bonifi-
când cele mai urcate întese.

A apărut

în edit. Librăriei Arhidiecezană din Arad

„Răvașe în tabără“

poezii de Livia Rebreanu. Prețul 8 Lei.

„Blestemul Codrului“

poezii de O. Hulea. — Prețul 8 Lei.

Editura literară „Casa Școalelor“

Au apărut

„Flori de lut“

Prețul 8 Lei.

de G. Talaz.

Revista „Evoluția“ din Cluj

are asigurată colaborarea tuturor scriitorilor fruntași cari trăesc în hotarele Ardealului —
nuvelisti, poeți. oameni de știința etc.

Abonamente: 1 an 120 lei; 6 luni 60 lei; 3 luni 40 lei. Numărul 5 lei. — Inser-
țiuni și reclame se pot face la administrația revistei (Calea Dorobanților 11.)

Manuscrisele sunt a se adresa redacției (Calea Dorobanților Nr 11.) Autorii și casele
de editură, sunt rugați a trimite la adresa redacției câte 2 ex. din volumele,
a căror apariție doresc să o anunțe și în Ardeal.

EVOLUȚIA

LITERATURĂ, ARTĂ, ȘTIINȚĂ. — APARE DE DOUĂ ORI PE LUNĂ
SUB ÎNGRIJIREA UNUI COMITET DE REDACȚIE.

Acum 200 de ani.

— G. Bogdan Duică. —

Dela o vreme mă gândesc iarăși la o temă din tinerețe, când scriam, în *Convorbiri literare*, despre *Statistica lui I. I. Clain* și ziceam că trebuie să ni se dea odată o istorie a vechei cuceriri fără nești a Ardealului.

Citesc iarăși izvoarele istorice, care ascund dovezile acelei mari energii fără nești, căreia i se datorește ce suntem și căreia i se va datori un viitor frumos.

Și cetind găsesc într-o publicațiune săsească o statistică a fostului scaun al Sibiului, dela 1720—1722.

Se pare că în acest scaun se petrecea tocmai pe-atunci o înaintare a elementului românesc, care devenise îngrijitoare pentru Sașii cu drepturi exclusiviste. Deoarece, constatându-se că în 1720 Românii erau prea mulți prin sate, din porunca „judecătorului regal“ ei fuseseră isgoniți și casele lor dărimate ori arse: Așa în Șura-Mare (de unde au fost isgoniți 11 R. la 1720), din Hamba (37 R.), din Nou (32).

În cazul comunei Nou se însemnează și un fapt asemănător cu cele ce se citesc prin scrisul călătorilor prin păduri americane care se ocupă de imigranți albi și se stîrlesc în vederea viitoarei culturi. Patru Români — așteptând satul — se mulțumeau deocamdată cu adăpostul pădurii, unde locuiau „una cum familia“. Senatul Sibiului se temea și de astfel de „fiare“ pădurețe, și trimise un delegat anume, ca să-i scoată și din pădure și din bielele colibe cărora delegatul le dete foc.

Un poet cu simpatie pentru astfel de suferințe ar putea imagina o creațiune dură, tristă, duioasă despre Românul silit să lase chiar și codrul, ca să plece — nici el nu știa unde, necum noi.

Sunt totuși semne că Românii nu erau isgoniți din tot locul. Erau se pare sate săsești, unde, luând asupră-le anume în-

datoriri, oamenii noștri puteau să rămâie. De pildă în Slimnic. La 1720 îi daseră și de-aici afară, chiar și din păduri; dar mai apoi îi găsim tolerați, dacă plăteau capitație (6 floreni ungurești) etc.

La câteva din sate sunt însemnate satele de unde erau veniți Românii. Notițele acestea sunt de preț, deoarece ele arată unde se afla un plus de Români (care trebuiau să emigreze), și din ce elemente proaspete se alcătuea marginea satului săsească expus începătoarei cuceriri. De pildă: Slimnicul. În statistica lui toți Românii sunt (ca și Sașii) trecuți cu numele și în rubrica finală se află indicația originii: din Rășinari veniseră 18, din Poplaca 11, din Țichindeal 9, din Ludoș 4. Din statisticele altor sate reese că Rășinarul și Țichindealul trimiteau mai multă lume în — lume. Indicațiunile acestea arată direcțiile migrațiunii: În cazul Slimnicului, oamenii vin dela Sud spre Nord.

Interesant este și faptul că mai fiecare sat are și câte-o sămânță de Muntean venit din — Țară! În Roșia se află unul venit din Câmpulung; în Șura mică unul din Rădăcinești; în Șura mare unul din Râmnic; în Hamba doi, iar unul chiar din Turcia (Ivan Pirusul); în Ruș doi. Mai erau din Argeș, din Sălătruc, din Pitești, din Topolog, adică de pe partea sudică a Carpaților. De acolo încoace îi mânau de sigur durerile lor, nu „binele“ epocii fanariote.

Ce lucruri mărunte — exclamă ori crede poate cineva dintre cetitori. Dar eu dau un exemplu de aducere aminte, nu o lucrare. Aceasta nu o voi face eu, decât dacă, doară, viața mi s'ar lungi mult, mult. Eu ori altul, ori alții — căci pentru mulți este de lucru — toți împreună vom trebui să facem acel studiu amănunțit asupra alcătuirii localităților românești, asupra timpului și modului cum Ardealul a fost um-

plut de Români, încet, pe rând, până ce, grație acestui fapt, căzu în stăpânirea care singură este cea dreaptă.

In privința aceasta studiile pline de zel și dragoste ale celorlalte națiuni din Ardeal ne-au luat înainte; ei iubesc cercetările

amănuntelor etnografice, din care din când în când câte cineva estrage sintesa dezvoltării generale.

Scris-am, ca să mai aduc aminte de lucruri cam uitate chiar acum, când ar trebui să ne fie mai dragi.

Inviere

Mi-am stâmpărat aprinsa față în roua luncilor virgine
Și-azi vin cu brațul plin de floare în calea voastră, frați drumeți,
Am adormit în poala morții într'un amurg cernit de toamnă
M'a deșteptat, din somnul bolnav, sărutul darnicei Vieți . . .

Revin cu zimbet nou în gene, cu foc pe haina de ocnaș
Și graiul basmelor străbune îmi murmură pios în piept,
Copii m'au însoțit de-acasă prin albul drumului de țară
Bătrâni mi-au spus la despărțire cuvântul sufletului drept.

. . . La vetre, vestejite mame rămas-au casa s'o păzească . . .
Scrășnia, oprit în pietre, plugul și munții sărutau pământul
În ciocârlia — rugăciune — un vultur își infipse ghiara
Și sângele ploua din zarea, care ducea, spre ceriuri, cântul . . .

Sub grinzi de doruri gârbovite, pe laviță mă sbat de-atunci
Și scâncet de copii și blestem de ciungi și-ologi imi strigă 'ntr'una.
. . . Când adormim în zori de ziuă, noi adormim în rugăciune
Și cutele adânc săpate duioase le sărută . . . luna . . .

Ci-'n umbra Crucii 'nsângerate, ne strângem toți îngenunchiați
Și iertător Hristosul vieții ne basmuieste despre bine . . .
Și-ți sărutăm pământul darnic, cu lacrimi îl stropim, și sânge
Și toate le 'ndurăm ca 'n veacuri frumoasă Țară, pentru tine.

Ca 'n veacuri îți aducem jertfa, cei mici, cei buni, cei fără casă
Călăuziți prin stepe sure, în noaptea asta pribegim,
Cu cei ce n'au mormânt în satul din care au pornit odată
Ne-am înfrățit durerea surdă spre Ceriul sfânt s'o rebegim.

*

Dar ceriu-și scutură mantia cea țintuiă 'n mii de stele
La ușa Țării bate Domnul, în Țară să-i lăsăm intrare . . .
Și steagu-i sdremțuit de vifor îl prind în mâna chinuită
Privind spre Ceriul ce-o să-aducă pentru noi toți o: Sărbătoare.

Ovidiu Hulea.

Predica predicelor.

File de ziar din temniță.

25 II 917. Duminecă! A 16 Duminecă, în care n'am putut să-mi plinesc slujba preoțească, aducând jertfă lui D-zeu, în pâine și vin, pentru păcatele și neștiințele poporului, căruia am fost rânduit Părinte! Imi vine să iau și eu glasul lui Augustin, și cutezanță lui de a vorbi de a dreptul către D-zeu! Doamne pentru ce aceasta pedepsire a mea și a poporenilor mei? Poate nu-ți-a fost plăcută, bine primită, slujba mea? Poate ai simțit fală în glasul meu? Mândrie în ținută mea? Aroganță în mișcările mele? Indrăzneală în cererile mele? Ingâmfare în cuvântările mele? Doamne Tu ești drept, Tu singur ești drept în judecățile tale.

Tu nu ai lipsă de martori! Ție nu-ți trebuie corpus delicti, căci tu vezi în gândurile noastre cele mai ascunse, și înaintea ta „corpus delicti” este tot trupul omenesc, căci „nimenea nu este viu și să nu păcătuească, tu singur ești fără de păcat, dreptatea ta e dreptate în veac și cuvântul teu adevăr”. Noi toți, oamenii, preoți ori nepreoți, vlădici ori fiitori vlădici, toți suntem în pecat zămisliți, în pecate născuți, și făcători de păcate. Dar tu știi, Doamne, Părinte al îndurărilor, cu ce inimă înfrântă și umilită me apropiam zilnic, și mai ales Dumineca, în ziua ta, desfântă masa jertfei tale. Tu știi, cum îți mărturisiam ție, în taină, care la ține e publicitate, slăbiciunile și durerile slăbiciunilor mele! Știi cu ce înfrângere me rugam, ca inimă curată să zidești întru mine și spirit drept să innoiești întru cele din lăuntru ale mele. Și inima înfrântă și umilită nu o ugisiai, și cum spălam mâinile mele întru cei nemustrați le spălam și încunjuram altarul tău Doamne, și simțiam cum cobori în sufletul meu limbile de foc ale spiritului teu celui sfânt și aprindeai și ardeai în inima mea și glas și putere puneai în glasul și puterea mea cea slăbită, și mișcătoare forță puneai în cuvântul meu, când rostiiam din Evangelia Fiului teu, cu graiul meu mișcat, cuvântul mișcător al Teu și al Fiului Tău cel sfânt. Și, vai, când urcam încet treptele amvonului teu, și me vedeam de asupra capetelor robilor tei, la înălțimea celor înălțați ai tăi, și când întorceam ochii trupului și ai inimii și ai minții mele și Te chemam: „vino și te așează întru noi și ne curățește pe noi de toată spurcăciunea” Doamne, Tu știi, căci tu făceai lucrarea ce o simțiam eu nevrednicul, că mă umpleam ca de o suflare caldă, ca de vifor, ce vine de sus, și-mi umplea inima și mintea, și mă răpea, și mă înălța, în cât deschizând rostul meu, în valuri de graiu, aceeași curgere de foc, de căldură, de apă vie, de miere dulce și de fiere amară, se revârsa ca un râu, sau ca o adiere, ca o cântare sau ca o furtună, ca un imn sau ca un blăstăm, și cuprindea, răpia, ridica sau apăsa, alinta mângăi-

tor sau lovia sbiciuitor sufletul fieștecăruia, ce asculta, dar mai ales al meu, al celui, care se părea că vorbesc, și nu făceam decât să dau graiul pe care-l puneai tu în mine, cum dă violina graiu plângător sau vesel, nu cu dela sine putere, nu cu dela sine voie, ci în puterea și voia celui ce o stăpânește și o cârmuiește cu arcuțul său! O Doamne, Tu toate acestea mai bine le știi, decât mine și de cât toți. Mulți se vor fi mișcat spre bine, prin cuvântul meu, mulți se vor fi întors la tine, prin chemarea mea, mulți vor fi plâns vărsând lacrimi, și mulți vor fi râș tot cu lacrimi în ochi, mulți se vor fi innoit și fericit, și Te vor fi lăudat pe Tine întru cuvintele mele! Ei însă le-a uitat, ori nu mai sunt; poate mormântul i-a închis, poate ceriul i-a chemat, poate războiul îi va fi cutropit pe mulți din acei tineri ficiori, cari îți plac ție când vin, ingenunchind înaintea ta, zicând Doamne ce volu face, ca să am viața de veci? — mulți vor fi posedând deja din darul tău această viață, spre care ne-ai făcut, și după care neodihnită este inima noastră până nu se odihnește întruina, care ești Tu, cel ce ești Calea, Adevărul și Viața... Ei, deci au uitat, ori au trecut din împărăția aceasta a amintirilor trecătoare. Este însă unul Doamne, care nu uită nici când cuvântările a estea, ce au umplut de atâtea ori — prin voia ta casa ta din Cluj, din Blaj și din atâtea alte sate și orașe prin organul slab al graiului meu, cel primit dela maica mea, și dela tine, Tatăl meu; este unul care mai mult de cât toți s'a emoționat, s'a edificat, s'a răpit, și s'a alintat dulce, ori s'a turburat amar, — dar totdeauna cu folos — plângând cu ochii și cu sufletul și răzând cu inima și cu mintea la vederea și la simțirea, prin graiu, a feței și prezenței Tale sfinte și acel unul, sunt eu, nevrednicul și netrebnicul organ, pe care ai jucat, ca singurul artist sfânt, arcuțul cuvântului Tău. Eu nu voiu uita acele emoții liniștitoare, acele turburări limpeziitoare, acele sbiciuiri mângăitoare și acele mângăieri cutremurătoare — de suflet. Și eu îți mulțămesc, Doamne, de toate, și mă doare, că nu le-am pus pe hârtie, în grabă, ca să vadă și alți fii ai Tăi, să vadă măcar fiul meu, care este al Tău și Ție și-l închin ca să fie în mod special al Tău, să vadă el măcar, odată, *notele*, după cari Dumnezeu a jucat pe coardele sufletului meu. măririle sale și mântuirile noastre! Dar vai, Doamne, ce am greșit eu așa de tare, ce-am păcătuit așa de mare, de nu mai dai glas organului părăsit? De ce osândești mușeniei și tăcerii chimvalul, căruia zisui ai oare când: grăiește și nu înceta și ca și trimbița ridică vocea ta! Sau nu-ți mai place cuvântul meu — glasul cuvântului meu nu-l mai găsești potrivit cuvântului Tău? Sau iubești mai mult

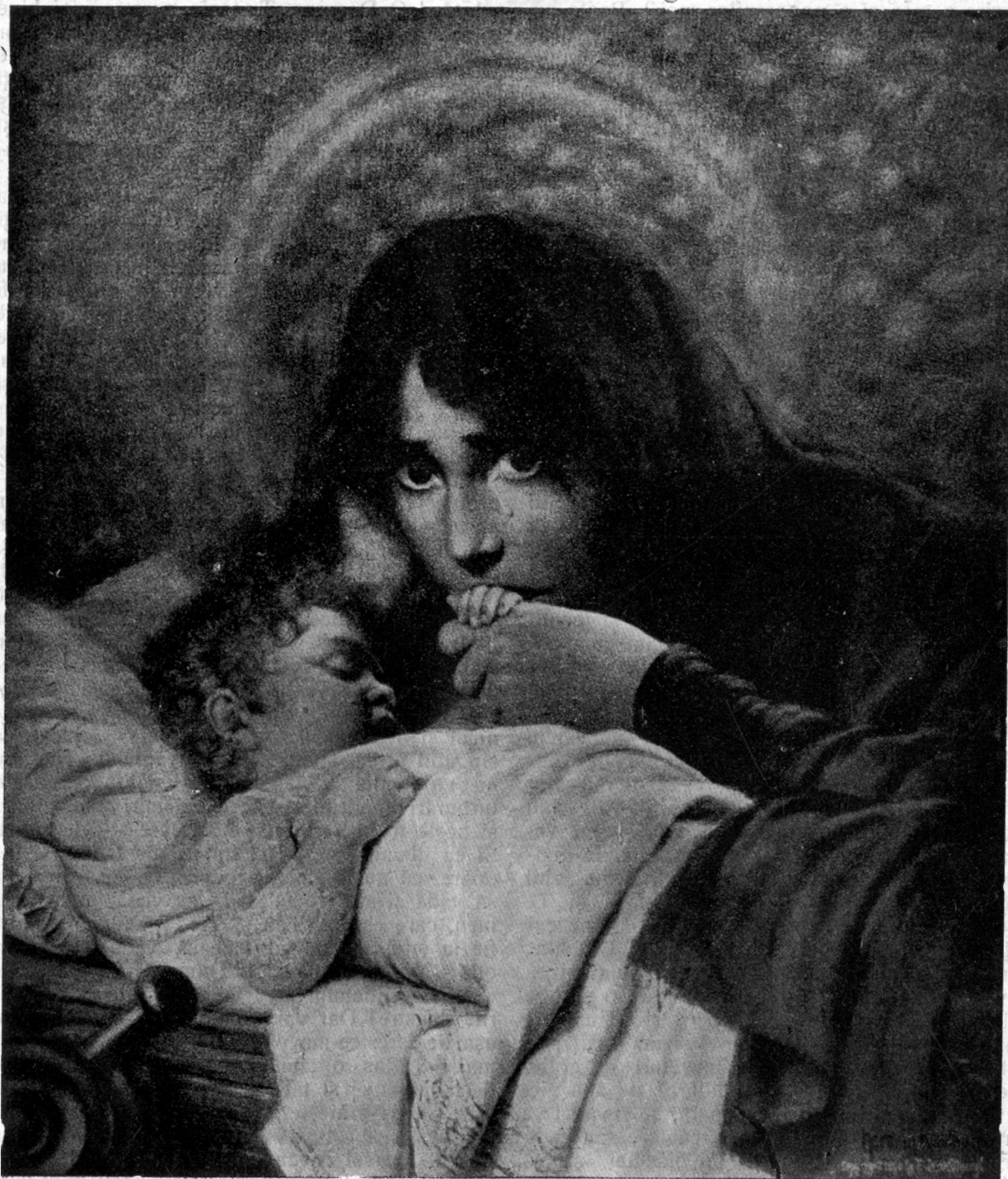
glasul tunetului și al tunurilor, trăsnetul ceriului și fulgerul trosnetului de arme? Suntem așa de păcătoși înaintea feței Tale sfinte încât nu mai învrednicești inimile noastre de glasul domol al psaltirei, nici de cuvântul lin al evangheliei, ci nu mai de tunetul lugubru al acelei zile de mânie, când îngerul Tău va suna în trimbița cea grozavă a sfârșitului veacului?

Doamne, nu lăsa să triumfeze dreptatea Ta peste mila și milostivenia Ta! Fie-ți milă de miile și milioanele de nevinovați, prunci și prunce,

băieți și copile, cari nu mai la tine privesc, și cu tine se hrănesc sufletește și trupește în fiecare zi! Fie-ți milă de ei, cei nevinovați, și dăruiește-ne pacea ta, cea dorită, pe care la vreme n'am știut-o destul prețui, ca să Te putem lăuda toți, și să-ți putem cânta mărire, ca celui ce ierți și iarăși ierți, pentru că nu vrei moartea păcătosului, ci ca să se întoarcă și să fie viu!

Doamne auzi-mă! Dar fie voia Ta!

Dr. E. Daianu.

MADONA

Habsburgul cel din urmă.

— No'te cu creionul. —

În cripta Capușinilor din Viena mai erau destule locuri de odihnă, în cavoul imperial, dar pentru cea din urmă odraslă habsburgică, ușile vor rămâne zăvorâte pentru totdeauna.

O infinită serie de greșeli diplomatice ale înaintașilor, s'a descărcat în capul celui mai înofensiv urmaș.

Carol de Habsburg — Carol cel Mic, cum îl porecliseră ungerii, pe urmă — era un fericit arhiduce, și dacă atentatul dela Serajevo ar fi dat greș, numele lui n'ar fi ajuns niciodată la suprafață, decât în câteva rânduri de etichetă ale Almanahului de Gotha . . .

Trăia, undeva, într'un castel din Austria, indeletnicindu-se cu vânătoarea și cu alte sporturi meinte să asigure longevitatea, recunoscută dealtcum, a Habsburgilor. Odată, de două ori la an, lua parte la vr'un banchet sau bal de curte; la o revistă militară; ori când ițele guvernării se încurcau mai prost, i-se făcea chiar onoarea de a fi invitat la un consiliu mai intim, unde avea prilejul să facă cunoștința personală a număroaselor și înaltelor sale rubedenii.

Apoi, după o zi de politețe plictisitoare, când urca scările vagonului rezervat, își făcea cruce în gând, înapoiindu-se la vieța lui din castelul fără griji asupra căreia plana siguranța destul de milostivă a listei civile.

În clipe de aceste arhiducele respira, de sigur, foarte ușurat, și un vers uitat din Epoda lui Horaț, îl făcea să zimbească: — *Beatus ille, qui procul negotiis . . .*

*

Dar soarta pregătea atâtea aleșuri acestei idile tihnite. Atentatul dela Serajevo l-a scos din întuneric, și l-a înălțat într'o situație, pentru care era cu totul nepregătit. Lipsit de educație diplomatică, se pomeneste, în plin războiu, pe tronul în ruină al Habsburgilor atât de puternici odinioară.

Bătrânul Franz Iosif moare chiar în momentul cel mai critic, când aparentele biruințe ale puterilor centrale, prevesteau, în chipul cel mai neîndoios, cataclismul.

Ce putea face acest tinăr fără experiență și fără voință, prins în rețeaua de fier a evenimentelor? Camarila din preajma lui, unsă cu toate alifiile diplomației, îl trăgea când la dreapta, când la stânga . . . și el n'avea nici un sprijin de care să se agațe. Emitea apele către „popoarele mele“, apoi după întâia înfrângere a României, enunța plin de orgolin, în piața Clujului, că are să-i mânănce fripți pe toți Valahii; încerca tratative de pace separată cu Franța, apoi le retracta în pripă, când Kaiserul încrunta din sprâncene, zângănindu-și spada învincibilă . . .

Se pomenise, fără voia lui, în hora Morții, și nu mai era nici o ușită de salvare, nici o întoarcere . . . Trebuia să urle înainte, cu lupii, deși simția bine, cum vechiul tron al străbunilor, trosnea din toate încheieturile.

Când a venit catastrofa, i-a măturat sceptrul și coroana, ca pe niște jucării . . .

*

El, cel nevinovat, a fost rânduit de soartă să ispășească toate vicleniile și nedreptățile înaintașilor. Toate războaiele pierdute, cu o ilariantă consecvență; toate cochetăriile, când cu Ungurii, când cu celealte naționalități, după-cum cerea momentul și principiul i falibil: *divide et impera!* Toate căsătoriile de conveniență, cari aveau să readucă la putere o împărăție artificială, menită peirii încă dela înghebare. Toată politica de umilire, care l-a împins pe bătrânul Franz-Iosif, să dea mână liberă detronatorilor lui dela 1848, asupra naționalităților, cari s'au ridicat să-i apere tronul hodorogit.

Înaintașii, cari au sămănat vânt, au lăsat furtună, drept moștenire, urmașului.

Greșelile celor ce n'au știut să cetească, la timp, în cartea vremii, trebuiau să se răsbune odată, fie-chiar și în capul unui nevinovat!

*

Cele două încercări de redobândire a tronului sunt din domeniul tragi-comediei,

Otrava și strălucirea puterii își are și ea amăgirile ei de Fata-Morgana. Ai gustat odată din isvorul vrăjit de unde se bat munții în capete? Rămâi cu gândul la tronul aurit, și încerci să-l refaci, oricât

ar fi de imposibil, din fărâmele lui.

Invingători și învinși se sbat în spasmele postbellice, tot pe atât de periculoase ca și acele de pe vremea războiului.

Sunt însă mentalități, cari nu se pot împăca nici odată cu realitatea.

Habsburgul cel din urmă reclama, cu orice preț, sceptrul, fie chiar acela al unei țări ciuntite și îngenunchiate. Aderenții vedeau în el un simbol dătător de viață, iar adresarii — mai număroși aceștia — perhorescau revenirea la vechea cărare ce ducea spre păpăstie.

Lumea se schimbă, dar oamenii crescuseră în vechile dogme, alergau și acum, cu ochii deschiși, după himere!

Și așa au eșuat cele două tentative ale exregelui, și în plus, a trebuit să explodeze și bomba ucigașă dela Budapesta.

*

Acum, că Moartea a asvârlit brusc, vâlul său peste un suveran fără coroană și fără țară, ni se înfățișează în toată duiosia lui de om.

În alte vremuri, cu alte împrejurări, ar fi fost, probabil, un monarh bun și drept, care fără a străluci prin calități prea mari, ar fi lăsat în urmă-i o pagină de istorie.

Nenorocirea însă l-a așezat pe tron, în timpul celui mai cumplit uragan, din câte a pomenit istoria.

De unde și-ar fi luat acest om tânăr și neorientat forța supra-omului, ca să se mențină până în sfârșit, când toată lumea se clatina din temelii?

A sucombat, și aceasta nu într'atât în urma boalei, cât mai ales, în urma atâtor eforturi zadarnice și neinterupte, de a reface din ruine o lumea veche, pe care logica neiertătoare a istoriei o destinase, în mod irevocabil, pieirei...

Al. Ciura.

Jertfa.

*Mi-e inima o masă de altar,
În juru-i cu priviri îngândurate
Stau gândurile mele 'nlăcrimate:
Cucernici magi îmbătrâniți în har!*

*În străluciri de flăcări f. rmecate
Se 'nvolbură pe masă sfântul jar,
Ca din pământ vin jertfe iar și iar
Tot mai frumoase și tot mai bogate...*

*Stau magii 'n jur cu fețe de pământ
Cu ochii 'nvăpăiați de-atâtea taine,
Căruntul păr și sfințele lor haine
Le flutură ca o furtună 'n vânt...*

*Dar neclintii, cu brațele spre soare,
Ei cântă-un cântec răgușit și-afund
Și vuetă din mil de orgi răspund
Cântării lor de voci murmurătoare...*

*...Cutremurat, cu sufletul în stele
Simț sc în mine 'ntregul slujbei jav —
Mi-e inima o masă de altar
O, mageor, o, gândurile mele!*

Aș vrea să țină slujba-o veșnicie...

*Și cum mă doare gândul ch'nuit
Când magii ca un vis vor fi pierit
Și masa de altar va fi pustie...!*

T. Murășanu.

Briese.

Salcâm pe șosea.

Inchinare M. S. Reginei*)

Ca un copil vrăjit de-un vis ceresc
Strălucitor de alb... așa pe vremuri
S'a nseninat ogorul românesc
Uimit de drag... când D-zeu Prea-Sfântul
Pe o zi de sărbătoare
Te-a coborît pe-o scară, numai soare
Să înveselești pământul
Acestei țări frumoase... să-l botezi
Cu apa sfântă a ochilor albaștri
Și să-l mângâi senină
Și să-l îmbraci în flori de primăvară
Ce-au răsărit în calea Ta... Lumină!

De strălucirea Ta întreagă țară
S'a îmbrăcat în platoșe de aur
Și de frumusețea Ta a'ntinerit!...

Mărire Ție Doamne, prea Slăvit!...
Ce dragiți-am fost, Stăpâne

De ne-ai trimis dumnezeescul dar —
Ca să se facă una

Cu aurul din holdele de grâne
Cu codrii noștrii verzi în totdeauna,
Cu vuietul păraelor zorite
Cu munții noștrii, pe a căror frunte
Stau zările aprinse 'n revărsat...
Cu apusurile noastre aurite,
Cu tainele din apele de munte,
Cu doinele și sufletul curat
Al unui neam cucernic și viteaz!...

Ca soarele aprinsului amiază
Ai luminat de-odată pământul nostru
De s'a nbrăcat în platoșe de aur
Și de frumusețea ta a'ntinerit!...
Și tresărit-au codrii de stejari!...

Și când chemarea vremurilor mari
Cu tunete și fulgerări de fier
Umplu pământul tot de flăcări roșii
De ne-am zărit cu toții 'ntăia oară,
Când mamele simțind cum le doboară
Ingrijorarea... se nchinău la stele...
Tu răsărind măreață dintre ele

Ca o statuă v'ie
Ți-ai pironit privirile la cer
Și în'ma întreagă...

Și D-zeu din lumea lui de Bine,
Pe Tine te-a zărit întâi... pe Tine
— Tu i-ai fost cea mai dragă!..

Și Ți a cerut întâia jertfă, Ție...
Și Tu i-ai dat smerită ce-a cerut!...
Și atunci un cald fior necunoscut
Ă fulgerat prin suflete de mame
Și toate... toate au dat atunci cu drag
Tot ce-au avut mai scump l'al casei prag.

În umbra vetrelor rămase goale
Din prag în prag Te-ai dus și-ai alinat
Durerile cu vorbele-ți domoale...
Și lacrimi mul'e... multe...

Pe ploi și vânt

În sufletele triste, chinuite
Ți-ai picurat curatul Tău cuvânt...
Pe fețe de țărăniță

Pe frunțile fierbiri și aiurite
Tu și-ai lăsat alinațoare mână,
O rază de la soare...

Și și-ai tăcut durerea Ta... de dragul
Durerei țării Tale ce tăcea...
Și din această viață trecătoare
Pe mulți i-ai ajutat să treacă pragul
Cu ochii 'n ochii lor fără lumină...
Ce se'nchideau... slăvindu-Te Regină!...
Muriau feciorii mamelor trudite
Și doi... și trei... și șase câte-odată...
Doar Ție-ți muriau sutele de mii!
Și fruntea Ta cădea nemângăiată,
Și în'ma simțiai că nu mai poate...
Când Te vedeai săracă de copii...
Și nici o adiere nu venia...
Cea mai săracă mamă dintre toate!..

Atuncea Te-ai făcut cu țara una...

... Și când s'a năpustit apoi furtuna
Năprasnică pe sufletele țării
De le-a culcat pe toate la pământ
Ca niște triste umbre ale n'erări...
Al Tău se ridica spre cerul drept...
Măreață întrupare a credinței!...

Și atuncea Ți l-ai smuls întreg din piept
— Noi știm cu toții cari-am fost cu Tine! —
Și l-ai tăcut în mii de mângăieri
Și cu seninătatea unei sfinte
Le-ai împletit în razele de soare
A celei mai grozave primăveri,
Care a trăit-o neamul Tău vre-odată!...

Și ca 'ntro rugămintă
Le-ai risipit prin țara 'ntunecată
Prin văi, prin munți, prin negrul depărtării,
Prin tainicile surpături de deal,
Pe drumurile frânte ale țării...
Prin sate și orașe 'ndoliate
Și prin ferești deschise de spital,
Și prin colibe scunde și uitate,
Prin șanțurile de noroi și fier...
De-a răsărit deodată ca din cer
Din sufletu-Ți de sfântă
Minunea care-a minunat o lume;
Oști ea mândră falnică, ne'nfrântă
Dela Oituz, Mărăști și Mărășești!...

Te-ai ridicat spre lumile cerești
Cu sufletul Tău bun curat și mare
Și neclintit în marea lui credință!
Cu el înfășurat ai țara 'ntreagă
Ca într'un steag întins peste hotare
Ș-ai dus-o falnică la biruință!...

Slăvită să fi Tu de Cel de sus!...

Și sufletele celor ce s'au dus
Pe aripe de împlinite vise
Și și-au lăsat credința lor pe cale,
Ca niște stoluri aibe de porumbi
Vor reveni sub streșinile Tale...
Tu lasă-le ferestrele deschise;
Ei vor veni cu drag în miez de noapte
La patul Tău să prindă tainici șoapte
Din visurile Tale prea-curate
Prin care preamărești poporul Tău!...
Și vor pleca apoi pe revărsate

Spre zări'e senine,
Voicși de rugăciunea Ta fierbinte
Și 'n cântece de s'avă

Te-or pomeni pe Tine!...

Tu vei visa 'nainte.
Și soarele Te va îmbrăca în aur!...

*) Cetita de autor la festivalul de gață dat la Teatrul National, pentru M. Sa Regina.

Zaharie Bârsan.

Invierea morților.

De trei zile moș Vasile Căndea stătea neliniștit, întins pe spate, în patul de după ușe. Părul lui sur, lung și încâlcit, era împărășiat, în șuvițe groase, lipite de sudoare, pe perna murdară, sbicită acum. Un țol vechiu, ros și aspru, îi acoperea trupul până la piept. Acesta era descoperit și arăta o sălbatică prășila de păr. ca de dobitoac.

De trei zile patul nu mai gemea, nu mai troznea din încheieturi sub svâcolirile trupului uriaș, deși din acest trup nu mai rămăsese decât oasele și pielea galbenă. De două luni boala moș Vasile Căndea, de două luni se lupta cu moartea, și nu se putea dovedi.

De trei zile se liniștise. Cu ochii mari deschiși, pironiți în meșter-grindă, cu marii umeri ai obrazilor eșiți, cu mărul lui Adam cât o vertebră de cal, bolnavul încremenea în patul murdar, pe care, de două luni, nu-l mai primenise nime.

Din când în când ușa se deschidea și un vecin, o vecină, se apropia tiptil de pat, își apleca urechea, asculta. De câte ori nu s'au văzut morți ai căror ochi rămân deschiși! Dar bătrânul nu era mort: îi simțeau respirația.

În ziua a treia, așa pe la ojină, o bătrână mărunțică, după ce își ținu vreme îndelungată urechea lângă gura bolnavului, zise, cutremurată de spaimă:

— Moartea a intrat în el păă în măruntae. Să vie popa! Aduceți-l pe popa! Altfel după ce a fost spaima satului șaptezeci de ani, va rămânea groaza lui pe vecinicie. Se schimbă 'n strigoii înainte de a-l îngropa. Viu, cu diavolul în suflet, va intra în mormânt.

De vorbele ei, de glasul ei, se înspăimântară cele trei femei vecine care erau în casă, și într-o clipă, par'că le-ai fi măturat. Bolnavul nu se mișcă, nu auzi nimic; bătrănuța, rămasă singură începu să-și facă cruci, ca de ucigă-l toaca, și, mergând mereu înapoi, se strecură în curte. Aici îl aștepta pe popa, îndrugând mereu la la ocinașe.

Dar femeile se întoarseră fără de preot.

— Nu vrea să vină! Spune că a bătut

până ucum de zece ori în zadar calea mînzului. Nu-și mai pune piciorul pe pragul lui, până nu-l cheamă însuși Vasile Căndea.

Cele patru femei își plecară capul în piept. Avea dreptate părintele. Păgânul nu l-a poftit să vină nici acum. Chemat mereu, când de-o vecină, când de alta, de când se îmbolnăvisese moșneagul, preotul a alergat la patul lui. Bolnavul l-a primit cu ocări și cu sudalme; în trei rânduri a aruncat c'o uscătură dela foc după el.

De când s'a săltat junișan Vasile Căndea nu și-a mai pus piciorul în biserică, n'a vorbit decât în bătae de joc de preot și de cele sfinte, iar la Bobotează casa lui era mereu încuiată. Trei proși s'au perândat în sat de când Vasile Căndea își avea casa lui, dar nici unul nu i-a trecut vre-odată pragul. Nu credea în suflet, nu credea în nemurire, și vorba lui, de câteori se certa cu cineva, sau bea o cupă cu vin, era mereu aceeași:

— Nu 'nvie morții! Lumea asta vreau să fie a mea.

Trăise necununat cu vre-o cinci femei, unele văduve, altele fete bătrâne. Le necinstea, le lăsa cu vr'un copil-doi, și le scotea din casă ca pe-un lucru de care nu mai ai trebuință. Muncea puțin, bea mult, și se făcea din an în an tot mai puternic, tot mai temut și tot mai înconjurat. Dela o vreme oamenii, femeile, se fereau de el tot așa de tare, când venea dela crășmă, ca și de taurul cel mare, împungaciu, al satului, când venea seara cu ci-reada dela pășune.

Cele patru femei își aduseră aminte, cu groază și cu scârbă, frânturi din viața lui Vasile Căndea. Și nu se mai mirară că preotul nu vine să-l împăce cu Cel de sus.

— Are dreptate părintele! Aici nu mai are ce căuta până nu-l cheamă păgânul. Cu puterea pe nime nu-l poți împăca cu Dumnezeu. Întâi trebuie să fie însași dorința omului.

— Da, — zise bătrâna cea mărunțică, — dar de-acum păgânului i-s'a oprit graiul. Nici odată nu-l va mai chema pe popa, nici pe altcineva. De trei zile a muțit și mut va intra în mormânt. Iar moartea îl va pătrunde ca o apă. I-a mai rămas puțin

răsuflet. Veniți să-i aprindem o lumânare.

Afară cădea o înserare rece de Octombrie. Femeile, aruncând o privire plină de teamă în văzduhul mohorât, făcându-și semnul crucii, se strecurară în casa bolnavului. Lumânarea era la căpătâi: O aprinseră. Scheletul în pat era vecinic nemișcat, cu ochii pironiți în meșter-grindă.

La flacăra lumânării umbrele celor patru femei începură să se miște pe pereți ca ca niște stafii. Intr'o clipă bolnavul sări în picioare, drept în mijlocul casei.

— De-un veac vă aștept. Vă vedeam venind! Ați înviat din morți. Bine! Ce voiți dela mine? El răcnise vorbele aceste ca scos din minți. Ochii lui ardeau ca pucioasa, și falca de din jos îi era grozav de eșită înainte.

Femeile țipară, se lipiră de perete, se făcură una cu pământul. Slab și deșirat, moș Vasile Căndea părea și mai uriaș. Se uită cercetător împrejur, se apropie de pat, se urcă, trosnindu-i și oasele și încheieturile patului, și se lungi din nou pe spate, cu ochii mari deschiși, țintă în același loc. Dar abia stătu așa câteva clipe. Ingrozit, se ridică într'un cot, și fixând un punct din perete, zise cu glasul plin de spaimă:

— Adevărat spui tu. Așa m'am purtat cu tine. Ți-am zis: curăță-te, căteia, că izbesc cu prăjina. Nu mi-a fost milă. Noaptea te-am zvârlit în drum, cu copil cu tot. Nu mi-a părut. Și iată-te acum, în viață din morți, vi să mă înspăimânți. De când te-am îngropat eu în amintirea, în gândul meu! Știam că nici odată nu vei mai învia, pentru ca eu să mă pot bucura de lumea mea! Și iată-te acum! De unde ai venit? Unde-ai fost până acum? Răspunde!

Cuvintele din urmă le răcni cu furie, izbi cu pumnul în perete de cursă tencuială. Apoi căzu din nou pe pernă, gemu ca o vită înjunghiată, dar în clipa următoare se ridică din nou în capul oaselor.

— Vă simțesc pe toate, toate veniți una după alta, ridicate din mormântul vostru. Întâi ai venit tu Saveto, drăcoica cea mare, care m'ai ținut șase ani în robia ta. Iată după tine vād pe Firuța, pe Safta, pe Maria, pe Ana; și toate cu copiii de mână, ca nește femei cinstite, ca nește mame adevărate! Dar voi v'ați uitat că

ne-am cununat la salcă? Voi vă apropiați de mine trăgându-mă la răspundere ca nește neveste legitime? Afară din casa mea! Afară! Afară!

Pumnii lui încleștați izbiră cu sete în peretele ce se cutremua. Cele patru femei, necutezând nici să miște, mureau de spaimă. Numai lumânarea de ceară ardea liniștită, și mai împrumuta un strop de tărie celor patru umbre lipite de perete.

Bolnavul se luptă vreme îndelungată cu vedeniile pe care de trei zile, cu privirile neclintite, coborâte adânc în trecutul său, le vedea apropiindu-se. Nespuse de limpede își vedea acest trecut, cu toate furtunile cu ascunzișurile cele mai cu grije acoperite, cu întregul șir al fărădelegilor vieții sale. Era așa de bogat acest trecut încât în trei zile privirea lui nespuse de limpede și pătrunzătoare, n'a făcut decât să-l cerceteze, să se cufunde în el. Erau ecouri de-o sumedenie de ani uitate, întâmplări cărora nu le dăduse mare însemnătate, fapte care abia-l neliniștiră un cias-două.

Și acum se ridicară leghion din toate colțurile și se înșiruiau toate topindu-se într'o singură matcă, ce curgea greoiu ca lumea dela bălcu care a pornit pe drumul de țară, astupându-l întreg, spre casă. Toate aceste fapte, întâmplări, patimi și păcate, întrupate în ființele prin cari s'au săvârșit odată, se mișcau greoiu spre Vasile Căndea. Dar lucru ciudat, nu isbuteau să se apropie de el; se mișcau, se frământau pe loc, și bolnavul le aștepta din clipă în clipă să sosească, să dea față cu el. Asculta adânc să le audă pașii; deși-i părea că nu se va speria de înfățișarea lor, totuși presimțea că ceva grozav are să se petreacă când se va întâlni cu ele.

Umbrele celor patru femei, clătindu-se pe perete, îl înspăimântară mai întâi: „Sunt aici. Am ajuns“!, își zise el cu groază.

Și, după ce se urcă din nou în pat, avu senzația că l-au năpădit de pretutindenea, prin grinzi, prin pereți, că-i încunjură patul din toate părțile.

Vreme îndelungată bolnavul se luptă cu furie cu vedeniile lui. Le înfruntau pe toate pe rând, cerca să le îngrozească, spunând crâmpie din viața sa cea mai ascunsă, destăinuind nelegiuiri de cari celor patru

femei li-se sculase părul în cap. Multe din blestemățiile de cari nu știa satul nimic, fură descoperite acum.

După o cumplită zvârcolire zadarnică, moșul se potoli, se trânti cu fața în perna murdară și începu să geamă :

— Iertați-mă! Iertați-mă, pentru numele lui Dumnezeu! Ați înviat din morți să mă munciți! Destul îmi e că v'am văzut! Depărtați-vă, să pot veni și eu după voi, în întunerecul cel mai din afară, acolo mi-e locul!

Și după ce mai bolborosi multă vreme cuvinte neînțelese, moșneagul isbucni într'un plâns sguduitor, încât gema sub el patul în toate încheieturile.

Cele patru femei începură să prindă inimă. Și mai întâi începură să sclipească ochii bătrânuții celei mărunțele. Si așa scripitori îi purta pe la cele trei tovarășe.

— Faceți cruce, soro, — șopti ea încet. — De-acum se pocăește. N'o să mai moară cu diavolul în suflet.

Și toate patru începură să zică ocinașe. să bată mătânii, în vreme ce bolnavul gema și urla, plângând în perna murdară.

— Un câne sunt, un câne aruncat într'un șanț! Poate avea cineva milă de-un

câne bătrân și nelegiuit?

Cuvintele aceste se auziră limpede. Bătrânuța se apropie tiptil de pat, îi puse mâna pe cap și șopti încet:

Moș Vasile!

Bolnavul se cutremură, se făcu mic de tot, părând că vrea să se facă nevăzut în așternut, și multă vreme nu mai dădu nici un semn de viață.

Femeia însă nu-l slăbi. În restimpuri îl mișca încet și-l chema pe nume. Dela o vreme el recunoscuse glasul Marinei, își ridică cu sfială capul și zise :

— Tu ești vecină?

— Da, sunt eu, Marina.

— Dă-mi ulciorul cu apă.

Femeia i-l dădu și el beu cu sete adâncă.

— Ard de viu, Marino! Uite-ți spun eu: învie morții, să știi dela mine, să știi din gura blestematului moșneag că morții învie, ori cât de adânc să-i îngropi. Ard ca 'n iad. Iată am o rugăminte: du-te la cel pe care l-am hulit și l-am dușmănit toată viața! Spune-i că mă rog de iertare, și să nu-i fie scârbă să ostenească până la cânele ce zace aruncat într'un șanț. Chiamă-l pe popa! Dar repede! Moartea mă soarbe cu lăcomie.

I. Agârbiceanu.

Icoană.

Stau iar în întuneric, iar,
Căci candela mi-a stâns-o vântul
Al sorții aspru vânt în goana
Cu care 'ncunjură pământul,
Și el mi-a doborât icoana
De pe altar.

În întuneric caut și aștept
Tinzându-mi brațele 'n neștire,
Tinzându-mi brațele-amândouă
S'o regăsesc — și cu iubire,
Cu 'nvăpăiare sfântă, nouă
S'o strâng la piept.

Ecat. Pitiș.

COPIII.

— prietenului: VALER POPU. —

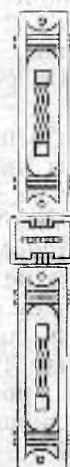
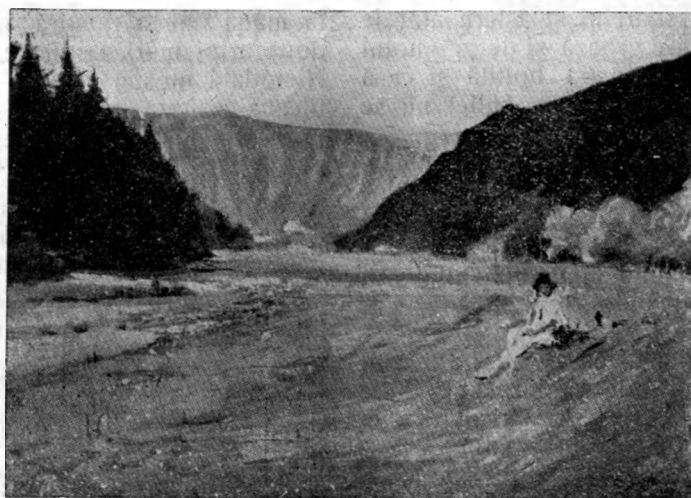
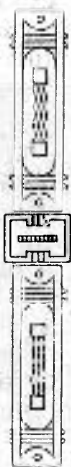
Dau busna copiii în casă,
Aduc sânzâene și crini;
Și toată mireasmă din câmpuri,
Și cerul în ochii senini.

Indată împletim și cunună,
Pe rând fiecăruia dăm,
Și 'n horă mă prind cu copiii.
Și toți la olaltă cântăm ...

Acum de-ai veni să ne vezi —
Incetul și fără de veste —
Ai spune că 'n lume sunt toate
Cum noi le știam din poveste.

Dar busna, ies iară din casă,
Și 'n soare îmi par sburători —
Ci numai cununa mi rămâne
Pe frunte cu veștede flori.

G. Talaz.

Briese; Valea Agapiei

ARDEALUL

De: Emi Isac.

— Era un flăcău frumos, cu obrajii albi, cu ochii negri, cu buzele roșii.

— Și brațele lui erau tari, ucidea ursul cu îmbrățișarea, dar în mâna nimănuia nu odihnea atât de bine porumbelul ca în a lui...

— Frate cu soarele, îi era soră luna și stelele îi erau visele, frunzele fagilor erau dorul lui și cântarea lui era isvrul, pădurea și depărtarea.

— Și l-au legat în lanțuri și l-au bătut și l-au chinuit. Și prin geamul închisorii privea stolul cocorilor și vântul îi aducea mirosul fragilor și plânsul tălăngilor și el suferea tăcut, căci de-asupra lui era cerul

și stelele îi erau visele și sora îi era luna și cântarea lui era pădurea și isvorul și depărtarea.

— Și odată... porțile ruginite ale închisorii s'au prăbușit. A năvălit lumina cu potopul ei de beteală, mii de guri cântau osanale, și toate ciocârliile lumii înălțau imnul lor. Trimbițele sunau a glorie, pornea cu prapori norodul scăpat de urgie și clopote de bucurie dăngăneau fericirea lor.

— Și flăcăul își săruta lanțurile, cari i-au dat putere, lacrimi'e lui porniră, gura lui să deschise ca o scoică în fundul mării, și pătrunseră cuvintele fierbinți:

— Scăpat de urgie, dați-mi ogorul și plugul, și odihna nopții și lăsați să fie dimineața și lumina a mea!

Acasă.*)

După o îndelungată huruitură a trenului vicinal, iată-mă iarăși la stația noastră. E o haltă veche, la umbra unui castan, cu câțiva brăduleți înaintea. Aceleași geamuri sclipesc spre mine, șeful încă e același, dar mai bătrân și mai gârbov.

Câțiva călători se dau jos, câțiva gură-cască privesc spre trecătorit din tren.

Scot capul geantii pe ușă! Calc cu băgare de seamă pe trepti și aștept pe cineva, care însă nu se arată. Aștept să-mi răsară înaintea, să-mi ia pachetele...

— Dragul tatii cât te-am așteptat!

Să-mi spună nu îndrăznește, că a treia oară vine după mine. Numai în ochi îi tremură atâta

fericire, câtă îmi va tremură mie, când îmi voi aștepta și eu feciorul acasă...

Icoane de demult!...

Sunt singur, singurel. Nime nu mă încreastă, nu mă cunoaște. Nu văd căruța noastră cu jilț și pe Roibul bătând din picior.

Parcă-s într'o pustietate mare.

De mult am eșit cu geanta în mână la largul drumului de țară. Sunt singur cu gândurile mele. Câte un străin o ia în sus, câte un car trece trosnind înaintea. Toți privesc întrebători la mine, unii cu milă, după cum mă uitam odată eu, din jilțul căruței noastre, la trecătorii de seama mea de pe drumul de țară...

De abia bag de seamă, că am ajuns în sat, că soarele e pe muchea de deal și casa noastră numai cât colo. Cobor pe gruiul acesta și nici-odată așa o mușanie nu m'a împresurat. Frunza

*) Din volumul „Curți pustii“ ce va apărea în curând.

nu se clătină și razele soarelui se aștern atât de obosite pe drum, că mi-e groază și de zgomotul pașilor mei. Văd poarta noastră boltită și casa alături. Un geam nu sclipește un sufler nu se arată...

Poarta nu se deschide larg înaintea mea. Mama nu ține de aripa dreaptă și tata nu zice vesel de pe lădița căruții:

— Vezi Babo, c'a venit!

S'au dus și ei sârmanii unul după altul. Au murit așa de repede amândoi, ca și când s'ar fi înțeles de mai înainte.

Casa, curtea, grădina e cea veche! Pe front două litere T. P. afumate de vremi și prăfuite de colb, apoi anul 1873. Pe sub pârcanuri stau arătate cuiburi de rândunele, în grădină otavă de coasă...

Nime nu-mi are grije...

* * *

Nu mă pot împăca cu pustietățile aceste. Chem pe cei vechi din morminte, cerc să desgrop o lume îngropată: Unde sunteți voi, cari mă primeați odată aici?...

Și iată, că se scoală din pământ lumea de demult. Gâștele găgăie cu zgomot, din măr se trezește cocoșul, iar Taxi se târaie la picioarele mele și bate din coadă.

În cale îmi iasă mătușa, răzimată pe toiag și privește spre mine, cu mâna punte la ochi.

— Iar mă găsești, dragul mătușii! Dumnezeu iocă tot nu și-a făcut milă cu mine.

Lacrămile o innăpădesc, iar în mână îmi pune o pară căpătată mai deunăzi, pe care a păstrat-o cu grije pe când voiu veni acasă.

Deschid ușa la casa din sus. Din icoana cea mare Isus Isbăvitorul mă binecuvântă, iar fața Maicii Preacurate de alături strălucește de bucurie. Mama descopere un blid cu clătite, de sub colțul feții de masă. Alătura sticla de sârbațoare cu apă din ixvor.

Și toată seara: „Dragul tatii“, „dragul mării“. Nu știu, ce să-mi mai dea, unde să mă culce. Mama îmi arată straiul cel nou, pe care l-a cumpărat pentru ziua de azi din târgul Făgărășului, tata îmi spune din isprăvile lui economice.

Și eu adorm așa de mulțumit sub straiul cel nou dela Făgărăș și visez așa de frumos.

Mi-se pare că sunt iarăși copil. Văd cum veghiază cineva lângă mine. E îngerul păzitor. Mă uit în fața lui și văd, că e mama. Ochi îi strălucesc, că două stele, înt'o noapte de vară.

În mână ține o ramură verde, iar pe umeri are două aripi mari, ridicate. E albă și frumoasă. Niciodată nu am văzut-o așa de frumoasă. Se pleacă asupra mea, mă strânge la sin, și cu aripa ei moale mă acopere...

* * *

Mă trezesc. S'a făcut ziuă. Ochi mi-se pironese asupra icoanei arhangelului Mihail de pe păriletele din față, cum stă cu ramura verde în mâni, iar la poartă aud pe tata cum dă porunci la ciurdari:

— Să nu pocniți cu bice și să nu suflați în corn, că îmi treziți băiatul...

Tiptil trec toți înainte. Par'că și ciurzile merg în vârful degetelor și numai departe îndrăznesc să muguiască...

* * *

Sunt icoane de demult. Praf s'au ales din toate câte erau odată aici. Au murit toți și pustii au rămas toate. De abia dacă firul de iarbă și piatra din zid îmi mai povestesc de lumea cea-stă fermecată de demult.

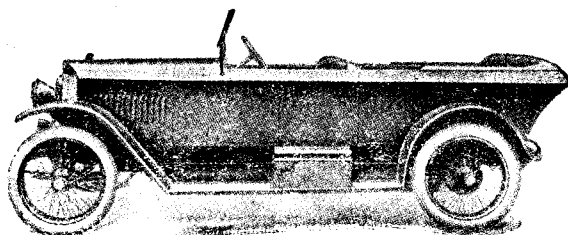
Octavian Prie.

Briese:

Casa pe vârf dea'.

REGELE
PĂLĂRIILOR
CLUJ.

Automobile, cauciucuri accesorii

EMIL BLAGA CLUJ,

Piața Ștefan cel Mare 7

Telefon: No. 270.

D-na Virginia Basiota n. Gall.

S'a născut în Săcuieu, la poalele muntelui „Vlădeasa“, un sat înconjurat în toate părțile de codri de fag. A urmat cursuri regulate de muzică la Conservatorul din Cluj și la Academia de muzică din Budapesta, unde și-a câștigat diploma de profesoară de muzică.

Și-a început apoi activitatea — filantropică, — toate debuturile ei au fost acte de curată filantropie. Așa a fost Ardealul pe vremuri. Cu puținele și rarele excepții când putea să se strecoare vre-un artist din vechiul regat pe plaiurile lui, Ardealul a cunoscut numai concerte filantropice, a căror beneficiu era destinat în întregime cutărui fond cultural ori de binefacere. Artistele invitate la cutare concert călătoriau pe cheltuelile lor la localitatea unde erau invitate, invitația o socotiau drept titlu de glorie și — ca să fie filantropia desăvârșită — nu uitau să-și plătească și ele taxa de intrare ca ori-care muritor de rând. Virginia Basiota n. Gall a concertat în foarte multe locuri, întotdeauna cu succes strălucit: la aproape toate seratele artistice a tinerimii universitare din Budapesta și Cluj, la adunările-sărbători naționale ale Astei și Societății de teatru cari se întruniau an de an

în toate orașele Ardealului: la Oradea-Mare, Sângeorzul român, Abrud, Băile-Erculane, Huedin, Șimleu, Baia-Mare, Aiud, Blaj, Bistrița etc. Intreagă suflarea românească a Ardealului alterga la aceste adunări, ca să-și plătească tributul anual față de cultura românească cea „una și indivizibilă“ — și pentru ca să se îndulcească de glasul — priveghetorii Ardealului. Atunci debuturile ei erau călduros apreciate și în presa ungurească și săsească.

În dorința ei de-a se perfecționa în muzică a mai urmat școala renumitei profesoare Maria Targovits din Viena și a cântărețului de cameră dela curtea regală din Saxonia, George Anthes. Are și compoziții proprii, vre-o zece romanețuțuri frumoase și foarte multe doine, între cari și „Toarce lele“, o doină care se cântă acum în cuprinsul întregului Ardeal, poate fără să-și dea cineva seamă că e compoziția ei. Știa pe din afară și cânta cu precizie uimitoare operele: Tannhäuser, Lohengrin, Faust „Madame Butterfly, Aida, Traviata, Troubadour, etc.

Înfăptuirea idealului național a fost o înfăptuire și a visurilor ei artistice, nu știm, a mai prăznuit cineva cu atâta bucurie sufletească înființarea Operei române din Cluj ca Virginia Gall? Când în primăvara anului 1921 a fost invitată să cânte rolul „Margaretei“ în „Faust“, și-a văzut dintr'odată realizate toate visurile. Ar fi putut să cânte în viață și pe scena operelor ungurești, dar un debut pe scena vreunei opere ea l'a considerat ca o sărbătoare dulce a sufletului ei românesc. A așteptat deci cu răbdare ziua și... ziua a sosit. Dar, prea târziu. Boala, al cărei desnodământ se putea întrevezi de pe atunci, a silit-o să renunțe la cele câte-va ceasuri de dulce fericire, își poate ori-cine închipui cu câtă durere în suflet... După suferințe trupești și sufletești, purtate cu curaj și resemnare supraomenească, a răposat în ziua de 26 Ianuarie 1922, lăsând regrete unanime.

A fost o femeie foarte cultă, membră activă și însuflețită în comitetul tuturor societăților culturale și de binefacere din Cluj, o femeie cu suflet bun și ales și cu... glas de priveghetoare.

Dar... mor și priveghetorii.

În vremile acele, când priveghetorii ca Virginia Gall erau singurele reprezentante ale artei adevărate în Ardeal, moartea ei ar fi îmbrăcat în doliu câteva coloane ale ziarelor ardelenice. Preocupațiile zilelor de azi au redus simțitor spațiul disponibil pen'ru încreștarea unor evenimente triste ca și acesta. Viitorul scrutător al mișcărilor artistice din timpul, când Murășul și Crișurile cântau jalea Ardealului acompaniate de glasul mândrelor priveghetorii, va desgroapa desigur și numele ei. Concertele ce se vor aranja cu prilejul adunărilor „Astei“, cu concursul și al unor cântărețe profesioniște, ne vor ridica și pe viitor în sferile înalte. Dar nu ne vor opri, să nu ne amintim cu mult drag și duiosie, pe cea care a fost odată: priveghetoarea Ardealului.

Septimiu Popa.

Cronică.

PAȘTILE „EVOLUȚIEI“.

„Evoluția“ intră cu acest număr într'ouă nouă evoluție. Ea caută să-și lărgescă orizontul și de aceea și-a lărgit cercul de muncă.

Din mâna unui om, care a pornit-o, ea trece în mâinile unui comitet, și frunte cu bărbați încercați pe aceste tărâmurii, cari vor să o desăvârșescă.

Un mare număr de colaboratori să însiruie în rândurile „Evoluției“, ca să facă din ea un organ al evoluției naționale.

Acest număr de Paști e o începătoare dovadă. Numerii ce vor urma vor dovedi tot mai mult forța intelectuală a „Evoluției.“

Cu aceste bunevestiri invităm la muncă și jertfă de o potrivă pe colaboratorii și cetitorii noștri, să ne sprijinească, fiecare cu obolul său.

Și cu aceste porniri de înviere urăm tuturor sărbători fericite, salutându-i cu strămoșescul:

— Hristos a înviat!

Vlaicu Vodă.

Trecutul în viața neamurilor — ca și în aceea a particularilor — a jucat întotdeauna un însemnat rol. Imbinarea între trecut și prezent proiectează o dără de lumină asupra viitorului. Mândria și încrederea în izbânda zilei de mâine e condiționată de cunoașterea trecutului de ieri. Adăugând la aceasta intuiția talentului artistic, trecutul ni-se reprezintă de obicei aureolat. Judecând utilitarist — opera de artă cu subiect istoric își va împlini însă menirea abia atunci, dacă romantismul ce se degajează din culele secolelor, nu prevalează adevărul.

Vlaicu Vodă este una dintre cele mai bune piese istorice, tocmai din cauza acestui just amalgam între poezie și adevăr. Personajii trăiesc și simțesc — putem zice, ca și noi, cei de azi. Totuși nuanța între mentalitatea de atunci și cea de azi — se distinge. Idila de iubire ce împănzește fondul piesei plină de înțrigă de curte, este iubirea întotdeauna aceeași, atunci și azi. Boierii sunt aprigi — totuși buni și cu dragoste pentru moșie. Sunt poate prea ideal reprezentați. Axa — în jurul căreia acțiunea se desfășoară, este Vlaicu Vodă (Dnul Zaharia Bârsan). Personalitatea Domnului este complexă; reținut, izolat în planurile lui, de o duplicitate aproape artistică. Davila a avut o intuiție fericită când a creiat acest personajiu încoronat. Aceasta, de sigur, datorită studiilor istorice făcute.

Interpretarea a fost bună. În rolul lui Vlaicu, dl Z. Bârsan a fost f. bine. Studiat până'n amănunte, Vlaicu a trăit real, scenă de scenă, toată gama stărilor sufletești, concentrate în piesă. Este, cred, un maximum realizat în interpretare atunci, când privitorul înțelege toate nuanțele începând cu chiar cea mai fină ironie și dnul Bârsan a reușit să facă aceasta.

† Protopopul Dr. Vasilie Saftu.

Unul din fruntași preoțimei ardeleni s'a prăbușit pe neașteptate Preot păstrător al vechilor noastre idealuri de luptă, neînfricat, chiar în cele mai cumplite vremuri, părintele protopop dela Brașov coboară în mormânt o inimă neîntinată, un trup sfârâmat de lanțuri. Căci aici în Areeal pe mâinile cari slujeau la altar, stăpânii de ieri fereceau adese lanțuri, cari mușcă și pe lumina cinstei apăsau adesea stigmatul trădării față de-o patrie, care nu era a noastră .. Jandarmii unguri l-au ridicat de-acasă, l-au adus la Cluj și l-au hrănit doi ani cu pâinea exilului, la Sopron ... Era unul din generalii ostatici lor pe cari guvernul unguresc îi avea la îndemână, pe cari îi hrănea, ca să-i întărească în credință, cu una coroană la zi (asta pentru casă, masă și familia care rămănea în urmă ...)

Părintele protopop este unul din marile caractere, care a trăit o viață pentru a lăsa urmașilor o credință ...

Neamul nostru pierde prin moartea-i prea timpurie o forță reală, care ar fi putut face încă mult pentru binele obștesc.

Școala muncii

revistă social-pedagogică, organ al asociațiunii profesorilor de școli civile din România. E revistă profesională a dascălilor ardeleni cari pe lângă chestiuni didactice urmăresc și scopuri mai înalte: înființarea în Cluj a unei școli normale superioare. Revista are un comitet de redacție ales din cei mai buni profesori dela școlile civile. Onorează corpul didactic al acestor școli faptul, că revista trăește din contribuțiile comitetului central al asociațiunii înfiripată și pentru a putea edita la Cluj un organ profesional. — Recomandăm revista în atenția tuturor Mecenaților noștri.

Un savant român: Augustin Maior.

— Telegrafie și telefonie multiplă. —

În timpul din urmă, mai multe gazete și reviste științifice, au adus stirea despre încercările ce s'au fac în străinătate — în special în Germania și America — de-a introduce în practică sistemul de telefonie și telegrafie multiplă.

În lunile trecute, ziarele ungurești anunțau, că și în Ungaria s'au făcut încercări în acest sens.

Trebue să mintim aci că invenția aceasta este pur românească, ideea și bazele științifice ale acestui sistem au fost studiate, de un român, inginerul electrician A. Maior, astăzi profesor la

Universitatea din Cluj. În o serie de lucrări științifice, publicate începând cu anul 1907 până la izbucnirea războiului mondial, a pus bază acestui nou mijloc de comunicație. Iată pe scurt caracteristică acestui sistem nou.

Până acuma fiecare convorbire telefonică, sau telegramă era de câte un fir dublu, sau cum se zice în știință, de un circuit.

Di Maior folosește un singur circuit, pentru ce în același timp mai multe convorbiri telefonice se poate fi întreținute, și ca în același timp mai multe telegrame să fie tramise fără că o convorbire telefonică să jener pe cealalta, sau că o telegramă să producă o perturbație în captarea celeilalte telegrame.

În scopul acesta Di Maior introduce în un circuit, curenți alternativi de diferite perioade. Fiecare curent cu perioada sa, este vehiculul unei convorbiri telefonice, sau al unei telegrame. Acești curenți de diferite perioade, nu se alterează reciproc, trecând prin fir; iar la capătul circuitului, sau mai bine zis, la stațiunile respective, acești curenți de diferite perioade, vor fi izolați unul de celalalt, sau cum s'ar zice, trecuți prin site, în baza unor fenomene ce nu pot fi descrise aci, acești curenți ajungând fiecare la locul său de destinație, duce cu sine și convorbirea telefonică, sau telegrama, al carei vehicul este.

În străinătate, acest sistem este astăzi experimentat pe bază largi. În America și Germania s'au elaborat proiecte deja, pentru a-l introduce în patrie.

Intrebarea este numai, că noi Românii când vom introduce acest sistem și la noi, când știm bine, că acest sistem este de o igină românească?

Lumea copiilor.

Mlădițele neamului — copiii școlilor primare din Cluj, cer binecuvântata hrană a gândului și scrisului românesc. Nu mai putem vorbi de companii și batalioane — o întreagă oaste de ingerași, așteaptă la gară sosirea revistei lor „*Lumea copiilor*”. Oboseala bietului servitor care duce în spate o comoară dela gară spre librării este simțitor ușurată — copiii taie sforile pachetului scump lor și nu știu câte exemplare mai ajung la librării. — Nu neplătite. — Dar vai de bieții părinți, cari în a bsența dela gară a odraslelor n'ar duce acasă cel mai proaspet număr al revistei. Orice comunitate familiară se sfărîmă și bunii părinți iau în mână toiagul pribegiei. Un exemplar din „*Lumea copiilor*” și pacea se restabilește în familie. — O mică epopeie, o caldă bucurie pentru toți visătorii mării neamului nostru. Revista apare, în adevăr, în condiții excelente. Sfătuim pe toți părinții să facă abonamente. Adresa: G. Filip, București, strada Câmpineanu 40.

Teatrul românesc în Basarabia.

În prima jumătate a veacului XIX n'avem indicații despre vre-o încercare de a organiza în Basarabia reprezentații teatrale în limba românească. Nici o petrecere și nici o nuntă nu se

facea însă fără lăutarii tradiționali. Tradiția păstrează numele vestitului lăutar Leniș dela Bălți „vocea lui fermeca lumea, o facea să rădă și să plângă.” Puterea lui de interpretare ce stârnă admirația tuturor a determinat guvernul rus la 1870 să-l expulzeze din Basarabia. Pare a fi confirmat faptul că Matei Millo încă a dat câteva reprezentații la Chișinău, dar prima știre despre astfel de reprezentații o avem în precuvântarea cărții de cetire a profesorului Ioan Dancev. În senzul ei încă înainte de 1865 s'au jucat piese românești la Chișinău de către elevii liceului de acolo. Primul artist de dincoace de Prut care a jucat la Chișinău în anii 1862—3 a fost Theodorini dela Craiova. La 1868 vine la Chișinău trupa artistului ieșan Nicolae Luchian care a dat peste 40 de reprezentații (mai ales din Alexandri). Cu același succes moral și material a jucat și trupa lui Costache Bălănescu la 1885. Seria reprezentațiilor o urmează la 1887 trupa fraților Vlădescu. Adevărată epocă în istoria teatrului românesc din Basarabia face P. S. Alexandrescu. El joacă aproape exclusiv piesele lui Alexandri și se bucură de-o simpatie mare din partea Basarabenilor. Reprezentații se dau apoi după și 1905; la 1908 se organizează o trupă de amatori cari joacă piese românești, cu sprijinul câtorva boieri cu inima românească.

Căldura cu care am fost întâmpinați actorii la toate ocaziile dovedește că în Basarabia a fost — cu toată asprimea stăpâniri rusești — o adoare a graiului și artei românești. (*M. Stefan Cioban, membru al Academiei, în revista Lamura Nr 3—4.*)

Românii din Peninsula Balcanică.

Fără să fi putut avea nădejdea că se vor uni vre-odată cu frații de același sânge și limbă, Aromânii au dus, cu toate aceste, o luptă dărză și neîncetată pentru sufletul românesc. La rândul ei România încă a făcut sacrificii nenumărate pentru redesteptarea prin școală și biserica conștiinței naționale printre Aromâni.

Școalele primare se înmulțiră ajungând la numărul de o sută cu 5500 elevi, cu 125 institutori și 60 institute. Se înființară 4 școli secundare cu 300 elevi, 35 profesori și 11 profesoare. În lupta lor Aromânii s'au lovit de violența și netoleranța Grecilor și mai vartos a Patriarhului ecumenic care cercă să înăbușe orice năzuinți naționale.

Nici azi situația lor nu este ușoară. Cele mai multe școli și biserici sunt închise; în Sârbia au abia școala și biserica din Monastir, în Grecia au deschise abia 15 școli, în Albania numai 2. În Bulgaria e deschisă numai școala din Sofia. Numărul școlilor deschise este ridicol de mic, mai vartos dacă ne dăm seama, că în Peninsula Balcanică avem peste 700.000 de frați, cari nu vreau să-și piardă, în aceasta epocă a libertății de autodeterminare a neamurilor, ceea ce au mai sfânt sufletul și limba românească. (*I. Valaori, în revista „Cugetul românesc nr. 2.*)

Licitație de pădure.

Lemnul din pădurea bisericeii din Tic (jud. Cojocna, p. u. Aghireș), ce se află în „Zăpode“ și constă din goron și cer se va vinde prin licitație publică, ce se va ținea în 24 Aprilie n. a. c. la oarele 4 d. a. în casele parohiale din Tic.

Prețul strigării 16.000 lei. Vadiu 10%. Oferte în scris legal alcătuite și provăzute cu vadiu se primesc până la începutul licitării.

Condițiunile se pot vedea la ocolul silvic din Hida și la oficiul parochial din Tic.

Tic la 5 Aprilie 1922.

Reprezentanța bisericească

Alexandru Taub

Magazin de mode pentru domni
Cluj, Str. Nicolae Iorga No. 2.

„SFINX“

CLUJ, STR. REGINA MARIA No. 21.

Cel mai bun, cel mai elegant și cel mai modern atelier de fotografat.

Fabrică de spalat cu vapori

Telefon: Nr. **500** „**Kristály**“
Văpsește și curățește.

IULIU MUȘȘA

cel mai mare magazin.
Cofer de teatru și Dame

Str. Memorandului 10.

Croitor pentru domni

Ștefan Fanta

Cluj, Strada Iuliu Maniu 1.

Drogeria Mare și Fabrica chimică S. A.
Pravalia Engrou Calea Regele Ferdinand Nr. 70.

RÓZSA

Detail: Piața Unirii No. 28.

Chemicalii, Specialități pentru Farmacii - Specialități pentru cosmetică.

CLUJ

BEREGSZÁSZI & SZARKA

pregătesc cele mai noi și elegante

GHETE,

CLUJ, GALEA VICTORIEI 38.

Cele mai noue modele Vieneze de pălării pentru dame să află la

Ragányi Józsefné Cluj,
Strada Nicolae Iorga (Strada Jókai) No. 6.

Croitor pentru domni

Louis M. SIMON

Cluj, Str. N. Iorga 11.

prăvălie de Stofe engleze și din țară.

Clișeurile Evoluției le pregătește

Zincografia MINERVA S. A.

Cluj, Str. Regina Maria No 1.

Doamnele noastre să sprijinească industria românească. Ce se poate dela români, nimic dela străini. Cereți și vă ve-ți convinge, că

Salonul de modă

„VENUS“

Cluj, Str. Memorandului - N. 13.

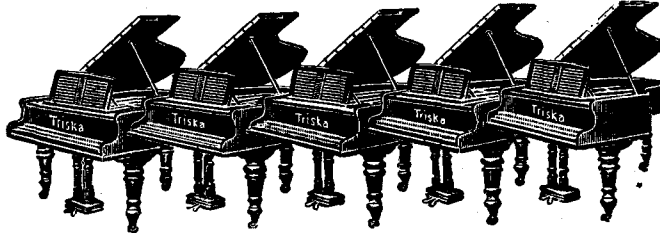
execută prompt și convenabil orice gen de croiuri
:-: pentru dame. :-:

TRISKA J.

Acoardă, repară și transportă pianе conserva-
torului, operei și tuturor
institutenor de stat. ...

Primul și cel mai mare depozit de pian din Ardeal.

Cluj, Str. Saguna 18.

Au sosit în mare cantitate pianе și pianine din
fabricenle, Pörster, Wirh,
Hoffmann și Stingl. ...

Piane se dau cu chirie.

Primul și cel mai mare depozit de pian din Ardeal.

Piane se dau cu chirie.

Uzina electrică a orașului sub conducerea soc.

Ganz

Cluj, Cal. Reg. Ferdinand 30.
Palatul Széky. Te-elon 403.

Execută instalații electrice și transmisiuni de
curent. La comandă liferează instalații de mo-
toare electrice. Lampadare și alte materiale
:: :: pentru institut permanente. ::: :::

Frați Joaovics

Cluj, Piața Unirii No. 32.

Cel mai mare și cel mai vechiu atelier pentru fotog-
rafic din Ardeal. Execută acvarele, măriri și orice fel
de suscepere ori când peste zi.

Banca Ardeleana

și Casa de Economie
Societate Anonimă

Cluj, Piața Unirii 32. — Casa proprie.

Depot

„Au Bon Gout“

Paris—București. EUGEN BÄRDOS.
CLUJ, PIAȚA UNIRII No. 4.

Louis Janky

blanar

Cluj, Strada Universității No. 1.

FABRICA DE ULEI

a lui LUDVIG GOLDSTEIN și Fiul

Este cea mai mare în Ardeal.

CLUJ, Târgul de vite.

Croitori de Barbaș și uniform.

**Petricaș
& Companiști**

Cluj, Strada Memorandului No. 8.

FRAȚII Renner & Co

S. A. - Fabrica de Pielarie Cluj.

Este cea mai mare și mai modernă
instalație pentru fabricarea mărfuri-
lor de pielărie. Produsele ei concu-
rează cu cele mai bune și mai efitne
produse străine. Fabrica de pielărie,
incălțăminte și curele de trans-
misiuni. Sucursale și reprezentanți în
toate orașele mai însemnate din țară.

Aur zdrobit, argint și brillante
cumpără pentru cel mare preț

Juvelarul **GRÜNFELD,**
CALEA REGELE FERDINAND 21.

Cea mai veche instituție de
asigurare din România-Mare

Primește asigurări contra incendiului,
contra furtului prin spargere etc. —
Asigurări mai departe pe viață, cu
prețurile celem convenabile. :: ::

„Transilvania“

Agentura generală Cluj, Piața Cuză Vodă 13.

Către cetitorii revistei „Evoluția”.

Revista „Evoluția” apare, aducând în numărul Paști contribuțiile literare ale vechilor și binecunoscuților scriitori ardeleni. „Evoluția” a cerut în acelaș timp concursul tuturor scriitorilor de-o incontestabilă valoare și avem cele mai întemeiate nădejdi că purtătorii condeiului și fruntașii sufletului românesc vor înțelege pe deplin intenția ce ne călăuzește. Am dori să avem, în această metropolă să se străbăte tot mai mult de geniul nostru național o revistă de-o superioritate literară și culturală, una care să ducă la căminurile cărțurilor dela sate tot ce știința și arta românească are mai frumos, mai mare și mai nou.

Dorim să punem în curent pe cetitorii noștri cu toată mișcarea românească literară și culturală și să aducem tot ce — din străinătate — ar putea avea o înțelegere aici și-o influință binefăcătoare, deschizând orizonturi noi, sufletului nostru încătușat până ieri.

Pentru această intenție n'am pregetat să facem toate jertfele, câte le puteam face, din ziua când am reorganizat revista — timp abia de câteva zile.

Sufletul nostru a găsit o bucurie în această muncă dâră, deși greutățile au fost mari. Dacă publicul cetitor din Ardeal va sprijini revista noastră — greutățile vor dispăre numai decăt.

Facem deci un călduros apel, către toți cărțurarii satelor noastre, în deosebi către *preoți și învățători*, către *intelectualii orașelor* — așa de număroși acum — către *institutele financiare*, cari s'au ilustrat în trecut prin o înțelegere așa de jertfitoare, a intereselor noastre românești, să aboneze revista „Evoluția”. (Abonamentele sunt a se trimite la adresa: *Albina* filiala *Cluj* (Calea Regele Ferdinand) pentru revista „Evoluția”.

Redacția.

Universitatea

B

Cluj

p. u.

